

УДК 330.143.1

**В.О. Зикіна**старший викладач  
ЕІДМУ ім. Р.Г. Хеноха "КПУ"**ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ  
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

*У статті розглянуто необхідність застосування методичного підходу щодо оцінювання ефективності формування стратегії інноваційної діяльності машинобудівних підприємств, який ґрунтується на використанні показника ефекту фінансового левериджу як оптимального співвідношення власного та позичкового капіталів і вимірює ефект, що дає змогу підвищити рентабельність власного капіталу в загальній сумі капіталу.*

**Ключові слова:** інноваційна діяльність, стратегія, власний капітал, позиковий капітал, економічна рентабельність, ефект, фінансовий леверидж, ефективність.

**I. Вступ**

Результати інноваційної діяльності підприємства прямо залежать від рівня його конкурентоспроможності, ринкових можливостей та ефективності поточної діяльності на ринку.

Знаходить своє відображення широке коло актуальних проблем щодо інноваційної діяльності й такого найважливішого фактора, як підвищення ефективності діяльності машинобудівних підприємств. Останній є складовою методичного підходу оцінювання ефективності формування стратегії інноваційної діяльності машинобудівних підприємств. Удосконалення цього методичного підходу має ґрунтуватись на використанні показника ефекту фінансового левериджу.

Окремим аспектам стратегічного управління присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, таких як В. Немцов, Л. Довгань, І. Ансофф, А. Томпсон [1]. Використання показників оперативної діяльності в управлінні розробкою стратегії інноваційної діяльності підприємства описано в працях О. Єфремова [2]. Ефективність інноваційної діяльності машинобудівних підприємств відображено у працях І. Сільченко [4].

**II. Постановка завдання**

Мета статті – оцінити ефективність формування стратегії інноваційної діяльності машинобудівних підприємств.

**III. Результати**

Частка коштів, що виділяються на інноваційну діяльність підприємства, у загальному обсязі фінансування діяльності підприємства визначається його керівництвом індивідуально й рядом факторів, основними з яких є: 1) галузева належність підприємства; 2) базова стратегія підприємства; 3) обсяг фінансових ресурсів підприємства.

У процесі розробки бюджету інноваційної діяльності на підприємстві для визначення

та оцінювання витрат за окремими інноваційними проектами та ефективності інноваційної діяльності в цілому можуть використовуватися економічні й технологічні критерії [6], такі як обсяг продажів, досягнення лідируючих позицій на ринку, дохід на одиницю вкладень.

При проведенні аналізу ефективності інноваційної діяльності організації потрібно враховувати перелічені фактори зіставленості варіантів аналізу й оцінювання.

Ефективність оцінювання інноваційної діяльності машинобудівних підприємств залежить від сукупності факторів та чинників, зокрема такий важливий чинник, як час, пов'язаний з проведенням інноваційної діяльності, витрати на ресурси, результативність. Комплексну оцінку ефективності впровадження інноваційної продукції, на нашу думку, необхідно проводити за двома напрямками:

- оцінювання економічної ефективності інноваційної діяльності й інновацій з отриманням прибутку (складається з традиційних показників ефективності);
- оцінювання ефективності інноваційної діяльності з погляду реалізації інноваційних процесів і досягнення цілей підприємства у вигляді отримання інновацій (продуктів, технологій) (додаткові показники, які характерні для машинобудівних підприємств та впливають на значущість інноваційної продукції).

Розрахунок показників ефективності інноваційної діяльності необхідно здійснювати на основі фактичних результатів діяльності підприємства, через певні проміжки часу [4, с. 82].

Формування стратегії інноваційної діяльності машинобудівних підприємств є основою для вибору альтернативи, яка зумовлює природу та напрями організації фінансових відносин як поза межами, так і всередині підприємства [1].

Сутність формування стратегії інноваційної діяльності – це визначення цілей, яких необхідно досягти у плановому періоді щодо освоєння нових видів продукції, завоювання нових ринків чи збільшення частки на старих; напрямів науково-технічних досліджень і розробок, спрямованих на залучення масштабних інновацій, пов'язаних зі зміною технологій, організаційними змінами тощо.

Також цей етап передбачає глибокий аналіз внутрішніх і зовнішніх чинників впливу на формування стратегії розвитку інноваційної діяльності. До найважливіших внутрішніх чинників передусім слід віднести аналіз наявного економічного потенціалу підприємства. Оцінювання й аналіз зовнішнього середовища передбачає аналіз ринку, умов господарювання та правового поля.

Розробка цієї стратегії базується на таких принципах:

- балансування матеріальних і фінансових потоків;
- найефективніше фінансування розширення, підтримки та скорочення окремих підсистем і підприємства загалом;
- прогнозування альтернативних варіантів розвитку підприємства з точки зору фінансових характеристик його діяльності в різних умовах;
- фінансового контролю та аналізу діяльності підприємства.

За допомогою формування стратегії інноваційної діяльності може бути визначено найкращу спрямованість фінансової діяльності, що націлює на економію всіх видів виробничих, дослідницьких, маркетингових та інших стратегій, на максимальне підвищення вартості підприємства. Керівництву підприємства необхідно постійно балансувати між коротко- та довгостроковими ефектами використання фінансових ресурсів [1].

Оцінювання стратегії інноваційної діяльності може відповідати встановленим критеріям. Таке оцінювання здійснюється за системою спеціальних економічних критеріїв, які встановлюються підприємством [5, с. 168].

Обґрунтування фінансування стратегії інноваційної діяльності є основою для забезпечення життєздатності підприємства у довгостроковій перспективі. Найважливіша її частина – прийняття рішення про доцільну для підприємства структуру капіталу. Фінансова структура капіталу є співвідношенням власного (власні та залучені джерела фінансування) та позикового капіталу підприємства, яке використовує його у своїй господарській діяльності. Структура капіталу впливає на рентабельність активів (економічна рентабельність) і власного капіталу (фінансова рентабельність).

Важливою умовою ефективної реалізації інноваційних процесів є відповідне фінансове забезпечення всіх етапів інноваційної

діяльності. Під таким забезпеченням розуміють систему економічних взаємин з приводу пошуку, залучення і результативного використання фінансових ресурсів при здійсненні інноваційної діяльності [3, с. 21].

Політика формування фінансової структури капіталу є частиною загальної фінансової стратегії інноваційної діяльності машинобудівного підприємства. Мета цієї політики – знайти таке співвідношення власного й позикового капіталів, яке б забезпечило мінімальний фінансовий ризик за максимальної рентабельності власного капіталу (фінансової рентабельності). Оптимальна структура капіталу дає змогу максимізувати ринкову вартість підприємства (його акцій) [1].

Для оцінювання економічних результатів машинобудівних підприємств ПАТ “Запорізький автомобільний завод”, ПАТ “Запоріжтрансформатор”, ПАТ «Акціонерна компанія “Південтрансенерго”», ПАТ “Запорізький механічний завод”, ПАТ “Бердянський завод підйомно-транспортного обладнання” досягають за різного співвідношення власного та позикового капіталів, необхідно використати показник фінансового левєриджу, що вимірює ефект, який міститься в підвищенні рентабельності власного капіталу за допомогою збільшення питомої ваги позикового капіталу в загальній сумі капіталу.

Удосконалення методичного підходу щодо оцінювання ефективності формування стратегії інноваційної діяльності машинобудівних підприємств ґрунтується на використанні показника ефекту фінансового левєриджу.

Отже, ефект фінансового левєриджу розраховується за такою формулою:

$$EFL = D \times PV, \quad (1)$$

де  $EFL$  – ефект фінансового левєриджу;  
 $D$  – диференціал;  
 $PV$  – плече важеля.

$$D = ((R_e - CK_{\%}) \times (1 - CO)) / 100, \quad (2)$$

де  $R_e$  – економічна рентабельність, %;  
 $CK_{\%}$  – відсоткова ставка по кредиту, %;  
 $CO$  – податок на прибуток від звичайної діяльності, %.

$$R_e = \frac{ЧП}{ВБ} \times 100, \quad (3)$$

де  $ЧП$  – чистий прибуток підприємства, тис. грн;  
 $ВБ$  – валюта балансу, тис. грн.

$$PV = \frac{K_{П}}{K_{В}}, \quad (4)$$

де  $K_{П}$  – позиковий капітал, тис. грн;

$K_B$  – власний капітал, тис. грн.  
Об'єднавши складові диференціалу та плеча важеля, отримаємо:

$$EFL = (R_e - CK_{\%}) \times (1 - CO) \times \frac{K}{K_B} \times \frac{P}{K}, \quad (5)$$

Плече важеля характеризує залежність фірми від зовнішніх джерел фінансування; заборгованість не повинна бути більшою за власний капітал, оскільки цей показник не повинен перевищувати 1. Чим вищий рівень цього показника, тим вища залежність під-

приємства від кредиторів, що призводить до зменшення фінансової стабільності та зростання ризику. Високий рівень коефіцієнта означає потенційну можливість банкрутства або появу дефіциту готівкових грошових засобів, що засвідчує погіршення стійкості фінансового становища.

Оцінювання ефективності формування стратегії інноваційної діяльності машинобудівних підприємств здійснюється через розрахунок ефекту фінансового левериджу (табл. 1).

Таблиця 1

**Ефективність формування стратегії інноваційної діяльності машинобудівних підприємств за 2010 р.**

Показники	ПАТ "Запорізький автомобільний завод"	ПАТ "Запоріжтрансформатор"	ПАТ «Акціонерна компанія "Південтрансенерго"»	ПАТ "Запорізький механічний завод"	ПАТ "Бердянський завод підйомно-транспортного обладнання"
1. Чистий прибуток, тис. грн	-1202	353 472	7160	6174	-1075
2. Валюта балансу, тис. грн	145 300	3 629 088	27 272	138 193	11 584
3. Власний капітал, тис. грн	-195 991	508 543	8731	133 836	11 039
4. Позиковий капітал, тис. грн	341 291	3 120 545	18 541	4357	545
5. Питома вага власного капіталу у структурі балансу, %	-134,9	14,0	32,0	96,85	95,3
6. Питома вага позикового капіталу в структурі балансу, %	234,9	86,0	68,0	3,15	4,7
7. Відсоткова ставка по кредиту, %	39,2	5,1	18,3	0	0
8. Податок на прибуток від звичайної діяльності, %	0	22,25	11,1	37,6	0
9. Економічна рентабельність, %	-0,83	9,74	26,25	4,47	-9,28
10. Диференціал	0,38	0,04	0,03	0,03	-0,093
11. Плече важеля	-1,74	6,14	2,12	0,03	0,05
12. Ефект фінансового левериджу	-0,67	0,25	0,06	0,0009	-0,005

Аналіз результатів розрахунку ефекту фінансового левериджу свідчить, що оптимальна фінансова структура та максимальна економічна рентабельність у підприємства ПАТ "Акціонерна компанія "Південтрансенерго"; хоча структура власного та позикового капіталів, відповідно, становить 32% та 68% і засвідчує про залежність фінансового становища від кредиторів. ПАТ "Запорізький автомобільний завод" та ПАТ "Бердянський завод підйомно-транспортного обладнання" можна негативно оцінити за таким показником, як ефект фінансового левериджу через збитковість підприємств. Таке підприємство, як ПАТ "Запорізький автомобільний завод", взагалі потрапило в боргову яму, і навіть власні кошти мають від'ємне значення (-195 991 тис. грн), тож можна говорити про незбалансований характер співвідношення структури власного та позикового капіталів. ПАТ "Запорізький механічний завод" має дуже малий ефект фінансового левериджу (0,9%), через дуже великий податок на прибуток від звичайної діяльності – 37,6%, тому можна запропонувати збільшення структури позикового капіталу в структурі балансу вартості підприємства, при ефективному вико-

ристанні коштів яких буде спостерігатись покращення фінансового становища. ПАТ "Запоріжтрансформатор" має оптимальні фінансові показники – це і ставка по кредиту, розміром 5,1%, і податок на прибуток від звичайної діяльності – 22,25%, і економічна рентабельність – 9,74%; проте це підприємство має протилежні значення збалансування позикового й власного капіталів, а саме 86,0 і 14,0%, що може призвести до мінімізації ринкової вартості акцій і максимізації фінансового ризику підприємства.

#### IV. Висновки

Усі зазначені вище результати зумовлюють потребу в удосконаленні методичного підходу щодо оцінювання ефективності формування стратегії інноваційної діяльності машинобудівних підприємств, який ґрунтується на використанні показника ефекту фінансового левериджу як оптимальне співвідношення власного та позикового капіталів, і вимірює ефект, що дає змогу підвищити рентабельність власного капіталу в загальній сумі капіталу.

На підставі проведеного дослідження можна дійти висновку, що ефективність впровадження формування стратегії інно-

ваційної діяльності машинобудівних підприємств визначається оцінкою ефективності з використанням показника ефекту фінансового леввериджу, що показує взаємодію оптимальної фінансової структури та максимальної – економічної рентабельності. Найкращим результатом у ПАТ “Запоріжтрансформатор” – він становить 25%, дещо гірший – у ПАТ «Акціонерна компанія “Південнотрансенерго» та ПАТ “Запорізький механічний завод”, відповідно, 6% та 0,9%. Застосування такого показника дає змогу відобразити покращення фінансової структури капіталу машинобудівного підприємства.

#### Список використаної літератури

1. Немцов В.Д. Стратегічний менеджмент / В.Д. Немцов, Л.Є. Довгань. – К.: Експерс-поліграф, 2002. – 538 с.
2. Єфремов О.С. Управління розробкою стратегії інноваційної діяльності підприємства з використанням показників оперативної діяльності / О.С. Єфремов // Вісник економіки транспорту і промисловості. Серія: Інвестиційна та інноваційна діяльність. – 2012. – № 37. – С. 243–246.
3. Костецький В.В. Концептуальні засади фінансового забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств / В.В. Костецький, А.М. Бутов // Наука й економіка. Серія: Фінансова система. – 2011. – № 4 (24). – С. 20–26.
4. Сільченко І.А. Ефективність інноваційної діяльності машинобудівних підприємств / І.А. Сільченко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. Серія: Економіка та управління підприємствами. – 2011. – № 3 (15). – С. 79–82.
5. Шаманська О.І. Стратегічне планування інноваційної діяльності в системі ресурсного потенціалу підприємства / О.І. Шаманська // Актуальні проблеми економіки. Серія: Економіка та управління підприємствами. – 2009. – № 6 (96). – С. 164–169.
6. Антіпов О.В. Формування інноваційної стратегії підприємства [Електронний ресурс] / О.В. Антіпов. – Режим доступу: [http://www.nbu.gov.ua/portal/soc\\_gum/vs\\_unu/2011\\_8\\_1/Antipov.pdf](http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vs_unu/2011_8_1/Antipov.pdf).

Стаття надійшла до редакції 13.02.2013.

#### **Зыкина В.А. Оценка эффективности формирования стратегии инновационной деятельности машиностроительных предприятий**

*В статье рассмотрена необходимость применения методического подхода относительно оценивания эффективности формирования стратегии инновационной деятельности машиностроительных предприятий, который основывается на использовании показателя эффекта финансового леввериджа, как оптимальное соотношение собственного и заемного капиталов. И измеряет эффект, который дает возможность повысить рентабельность собственного капитала в общей сумме капитала.*

**Ключевые слова:** инновационная деятельность, стратегия, собственный капитал, заемный капитал, экономическая рентабельность, эффект, финансовый левверидж, эффективность.

#### **Zykina V. Estimation of efficiency of forming of strategy of innovative activity of machine-building enterprises**

*In the article the necessity of application of methodical approach is considered in relation to the evaluation of efficiency of forming of strategy of innovative activity of machine-building enterprises, which is based on the use of index of effect of financial leverydzhu, as, and measures an effect which gives optimum correlation of property and borrowed assets possibility to promote profitability of property asset in the lump sum of capital.*

**Key words:** innovative activity, strategy, property asset, borrowed capital, economic profitability, effect, financial leverydzh, efficiency.